

بررسی آخرین تحولات سیاسی و نظامی سوریه و مشخص شدن زمان برگزاری نشست ژنو ۲

دفتر: مطالعات سیاسی

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۳۳۷۳

آذرماه ۱۳۹۲

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۱.....	مقدمه
۳.....	بخش اول - اعلام زمان برگزاری نشست ژنو ۲.....
۳.....	۱. مشخص شدن زمان نشست ژنو ۲.....
۵.....	۲. واکنش‌ها به اعلام زمان برگزاری نشست ژنو ۲.....
۸.....	۳. سفر بندربن سلطان به مسکو و آخرین رایزنی‌ها.....
۹.....	بخش دوم - بررسی تحولات میدانی در سوریه.....
۹.....	۱. نبردهای ارتش سوریه در اطراف دمشق.....
۱۵.....	۲. تداوم عملیات ارتش سوریه در استان حمص.....
۱۷.....	۳. ورود قدرتمند ارتش سوریه به استان حلب و حومه آن.....
۲۰.....	۴. درگیری در دیگر استان‌های سوریه.....
۲۱.....	نتیجه‌گیری.....

بررسی آخرین تحولات سیاسی و نظامی سوریه و مشخص شدن زمان برگزاری نشست ژنو ۲

چکیده

توافق هسته‌ای ایران و گروه ۵+۱ به سرعت تأثیرات منطقه‌ای خود را آشکار کرد، یکی از مهمترین نتایج این توافق، اثرگذاری آن بر بحران سوریه با تعیین زمان برگزاری نشست ژنو ۲ برای مذاکره دولت و گروه‌های مخالف با میانجیگری سازمان ملل است. تصمیم برای برگزاری نشست ژنو ۲ به‌منظور پایان بحران سوریه پس از برگزاری نشست ژنو ۱ گرفته شد، اما آنچه این نشست را با تأخیر مواجه کرد، روند تصمیم‌گیری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی و تحولات داخلی سوریه بود. به نظر می‌رسد اراده سیاسی برای برگزاری نشست ژنو ۲ در شرایط کنونی در حالی صورت گرفته که ارتش این کشور موفقیت‌های میدانی خوبی به دست آورده است.

مقدمه

یک هفته پس از آنکه فرستاده سازمان ملل در سوریه روز ۲۲ ژانویه ۲۰۱۴ / دوم بهمن‌ماه را موعد برگزاری نشست سرنوشت‌ساز ژنو ۲ برای حل بحران این کشور مشخص کرد، واکنش‌های داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی نسبت به این تاریخ برای برگزاری نشست و تأثیر آن بر تحولات در عرصه نظامی تأمل برانگیزند.

هر چند تا پیش از مشخص شدن زمان برگزاری نشست ژنو ۲ تحولات در عرصه میدانی به نفع ارتش سوریه در حال پیش رفتن بود و این مسئله همچنان ادامه داشت، اما باید گفت ارتش سوریه در دور تازه حملات خود به مواضع و مراکز تجمع گروه‌های مسلح تروریستی در مناطق مختلف این کشور، موفق شد برخی از مهمترین مراکز راهبردی را از وجود آنها پاکسازی کند. این عملیات که پس از پایان ماه مبارک رمضان آغاز شد، هر چند با وقفه‌ای کوتاه به دلیل حمله شیمیایی گروه‌های تروریستی مواجه شد، اما همچنان در مناطق مختلف ادامه دارد.

رهبران سوریه با علم و آگاهی نسبت به توان بازسازی شده ارتش، حمایت‌های مردمی از خود، اختلافات داخلی میان گروه‌های مسلح و درگیری‌های شدید میان آنها، سلب اعتماد مردمی از آنها، برداشته شدن تهدید حمله خارجی، افزایش فعالیت گروه‌های تکفیری وابسته به جریان القاعده و در نهایت توافق هسته‌ای با ایران که متحد بزرگ دمشق را در جایگاه مناسبی قرار داد، برای آینده سیاسی این کشور مبتنی بر یافتن یک راه حل سوری - سوری موافقت کردند.

از سوی دیگر، رفتارهای برخی از حامیان گروه‌های مسلح مانند ترکیه و قطر در دو ماه گذشته همزمان با تحولات منطقه‌ای به خصوص پس از سرنگونی محمد مرسی در مصر و حمایت عربستان سعودی و امارات متحده عربی از ارتش و دولت موقت مصر، نسبت به مسئله سوریه اندکی تغییر کرده است. این تغییرات بر تحولات میدانی سوریه تأثیر داشته است تا جایی که دولت قطر با مشارکت مستقیم آنکارا اقدام به مشارکت و میانجیگری برای آزادی گروگان‌های لبنانی در سوریه کرد و از سوی

دیگر این کشور کوشید رابطه خود با ایران، لبنان و عراق را به‌عنوان متحدان منطقه‌ای سوریه بهبود ببخشد.

در بُعد بین‌المللی نیز پس از توافق برای خلع سلاح شیمیایی سوریه، آنچه در میدان عمل در این کشور دیده می‌شود توافق روسیه و آمریکا برای یافتن راه‌حل سیاسی به‌منظور برون‌رفت از بحران سوریه است. این دو کشور هر چند بر سر جزئیات چنین راه‌حلی اختلاف دارند، اما در کلیات آن با هم موافقت و همین مسئله یکی از عوامل مهم در روند تحولات سیاسی و نظامی سوریه به شمار می‌رود. این گزارش تلاش دارد به بررسی تحولات میدانی سوریه در سایه برگزاری نشست ژنو ۲ بپردازد.

بخش اول - اعلام زمان برگزاری نشست ژنو ۲

۱. مشخص شدن زمان نشست ژنو ۲

یک سال و نیم پس از برگزاری نشست ژنو ۱ برای حل بحران سوریه، رایزنی‌ها برای برگزاری نشست ژنو ۲ به دلایل مختلفی به تأخیر افتاد. این عوامل را می‌توان این‌گونه خلاصه کرد:

۱. تجهیز گروه‌های مسلح برای به دست آوردن موفقیتی نظامی توسط عربستان

سعودی،

۲. یکپارچه کردن گروه‌های پراکنده نظامی در سوریه،

۳. پراکندگی سیاسی جریان‌های مخالف سوری،

۴. انتقال پرونده سوریه از قطر به عربستان،
 ۵. اختلاف دیدگاه در مورد آینده سیاسی سوریه میان آمریکا و روسیه،
 ۶. انتظار برای ورود مخالفان به دمشق و حمله نظامی آمریکا به این کشور،
 ۷. مشخص نبودن دامنه تغییرات در آینده سیاسی سوریه، سرنوشت ارتش و نیروهای امنیتی،
 ۸. پیروزی‌های متوالی ارتش بر مخالفان در مناطق مختلف،
 ۹. نداشتن جایگاه و پایگاه مردمی گروه‌های مخالف نظامی و سیاسی و خرید زمان برای کسب این جایگاه،
 ۱۰. حضور فعال جریان‌های وابسته به القاعده در نبرد با ارتش سوریه.
- با توجه به شرایط کنونی به نظر می‌رسد همین دلایل خود، عامل اصلی برگزاری تاریخ نشست ژنو ۲ در بهمن‌ماه سال جاری پس از کش‌وقوس‌های فراوان باشد.
- اما اینکه چرا اخضر ابراهیمی به صورت ناگهانی و با همکاری دبیرکل سازمان ملل تصمیم به معرفی تاریخی معین برای برگزاری نشست ژنو ۲ می‌گیرد، به عوامل ذیل بر می‌گردد:
۱. طولانی شدن زمان رایزنی‌ها و عدم توافق طرف‌های منطقه‌ای برای رسیدن به یک تاریخ معین،
 ۲. مشخص نشدن تاریخی معین باعث شد تا ائتلاف مخالفان مقیم استانبول، نشست را جدی نگیرند و برای حضور در آن ابراز تمایل نکنند و شرط‌های غیرواقعی بگذارند،

۳. معرفی تاریخ برای نشست ژنو ۲ باعث تنگ‌تر شدن دایره رایزنی‌های بین‌المللی و منطقه‌ای برای توافق شده است،
۴. عربستان سعودی به عنوان یکی از مخالفان اصلی برگزاری این نشست، اکنون خود را در برابر عمل انجام شده می‌بیند و نمی‌تواند به صورت علنی با برگزاری آن مخالفت کند،
۵. با مشخص شدن زمان برگزاری نشست، گروه‌های مخالف سیاسی و نظامی سوریه، ناچار به اعلام موضع و معرفی نامزد برای معرفی به این نشست شدند،
۶. اعلام تاریخ نشست ژنو ۲ رابطه‌ای نزدیک و چندجانبه با تحولات نظامی سوریه دارد و نشان می‌دهد که برخی از کشورهای مهم حامی گروه‌های تروریستی از دستاورد نظامی ناامید شده و از شکست‌های بیشتر هراس دارند،
۷. اعلام زمان برگزاری نشست ژنو ۲ تکلیف حضور برخی کشورها مانند جمهوری اسلامی ایران و عربستان را مشخص می‌کند،
۸. توافق هسته‌ای ایران و گروه ۵+۱ به عنوان یک موفقیت بین‌المللی حکایت از تغییر روند جاری در سطح منطقه دارد که این امر در مسئله سوریه به خوبی خود را نشان داد.

۲. واکنش‌ها به اعلام زمان برگزاری نشست ژنو ۲

اعلام نهایی زمان نشست ژنو ۲ که با چند بار تأخیر همراه بود، شوک بزرگی را به طرف‌های درگیر در منازعه سوریه - به‌ویژه جریان مخالفان - وارد کرد. اما این شوک

باعث نشد تا طرف‌های حاضر در این منازعه نتوانند نسبت به آن موضع‌گیری کنند. آنچه می‌توان به صورت واضح در این مورد عنوان کرد، همراهی دولت سوریه با زمان اعلام شده برای برگزاری نشست مذکور بود. دمشق بر این باور است که نشست ژنو ۲ باید بدون پیش‌شرط‌هایی مانند آینده سیاسی سوریه، سرنوشت بشار اسد رئیس‌جمهوری این کشور و انتقال قدرت صورت بگیرد. پذیرش این دیدگاه باعث شده تا سوریه با نظر مساعد برای حضور در این نشست اعلام آمادگی کند.

در مقابل، گروه‌های مخالف حضور دارند که جریان‌های متفاوتی را شامل می‌شوند. این جریان‌ها علاوه بر ماهیت سیاسی، در وابستگی به کشورهای مختلف، داخلی و خارجی بودن، مسلح و غیرمسلح بودن نیز تفاوت‌های عمده‌ای دارند. آن‌ان جریانی از مخالفان که مورد حمایت غرب، عربستان و ترکیه است با نام ائتلاف ملی مخالفان سوریه به ریاست احمد عاصی الجریبا، هر چند تا پیش از این، مخالف حضور در نشست ژنو ۲ بود - به دلیل فشار عربستان - اما پس از قرار گرفتن در شرایط حاضر، ناچار شد تا برای حضور در آن اعلام آمادگی کند، آن هم با برخی پیش‌شرط‌ها مانند انتقال کامل قدرت که نشان از عدم واقع‌بینی این جریان و حامیان منطقه‌ای آنها دارد.

با توجه به تعدد جریان‌های مخالف سیاسی و نظامی، به نظر می‌رسد سخت‌ترین بخش کار برای برگزاری نشست مذکور، هماهنگ کردن این جریان‌ها برای معرفی یک تیم واحد باشد درحالی که هیئت هماهنگی مخالفان سوریه که متشکل از مخالفان داخلی و برخی از مخالفان سیاسی خارجی است و از نظر پذیرش عمومی داخل

سوریه جایگاه بهتری نسبت به ائتلاف استانبول - ملی - دارد، اعلام کرده که با ائتلاف ملی که دستش به خون مردم سوریه آلوده است وارد مذاکره نخواهد شد. از سوی دیگر گروه‌های مسلحی مانند ارتش آزاد - که تنها نامی از آن باقی مانده است - گروه تازه تأسیس جبهه اسلامی - متشکل از جریان‌های نظامی وابسته به عربستان و قطر - و همچنین گروه‌های مسلح تندروی وابسته به القاعده مانند جبهه النصره، احرار شام، دولت اسلامی در عراق و شام نیز می‌گویند نتایج نشست ژنو را نخواهند پذیرفت که در حقیقت نشان از اقدامات سیاسی و نظامی عربستان برای به بن‌بست کشاندن نشست مذکور و اختلافات عمیق میان جریان‌های ضد دولتی در سوریه دارد.

از سوی دیگر قدرت‌های بین‌المللی نیز با استقبال از اعلام زمان برگزاری نشست ژنو ۲ از همه طرف‌های درگیر خواسته‌اند برای حضور در آن اعلام آمادگی کنند. سرگئی لاوروف وزیر امور خارجه روسیه مخالفان سوری را عامل به تعویق افتادن نشست ژنو ۲ برشمرد و از حامیان مخالفان خواست تا آنها را مجبور به حضور بدون قید و شرط در این مذاکرات کند. روس‌ها در تلاش‌های خود برای برگزاری این نشست تماس‌هایی نیز با برخی طرف‌های منطقه‌ای داشته‌اند که از جمله آنها می‌توان به گفتگوی تلفنی ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهوری این کشور با عبدالله بن عبدالعزیز شاه سعودی، دیدار نخست‌وزیر ترکیه از مسکو و همچنین رایزنی تلفنی پوتین با بشار اسد یاد کرد.

مسئله مشارکت ایران در نشست ژنو ۲ نیز به صراحت از زبان محمدجواد ظریف وزیر امور خارجه بیان شد. تهران بر این باور است که مشارکت ایران در این

نشست باید با دعوت رسمی از طرف دبیرکل سازمان ملل و بدون هیچ‌گونه پیش‌شرطی باشد، هر چند عربستان سعودی، ائتلاف مخالفان استانبول، آمریکا و فرانسه مخالف حضور ایرانند اما، اخضر ابراهیمی بر این باور است که حضور ایران در این نشست ضامن موفقیت آن است و عدم حضور ایران نیز ژنو ۲ را به شکست می‌کشاند.

در مجموع می‌توان گفت که همه طرف‌ها به نوعی خود را آماده حضور در نشست ژنو ۲ کرده‌اند اما میزان موفقیت آن همچنان به نوع نگرش سیاسی طرف‌های حاضر و همچنین وضعیت نبردها در سوریه بستگی دارد که در طول کمتر از دو ماه مانده به زمان این نشست، شدت بیشتری به خود می‌گیرد.

۳. سفر بندربن سلطان به مسکو و آخرین رایزنی‌ها

عربستان سعودی همچنان تلاش می‌کند بر تحولات سوریه از بُعد نظامی اثرگذار باشد و به زعم خود، با رسیدن به یک امتیاز میدانی در نبردها، دمشق و حامیان منطقه‌ای و بین‌المللی‌اش را ناچار به دادن امتیاز خاصی کنند. شکست حملات نظامی گروه‌های مسلح مورد حمایت عربستان - مانند جبهه اسلامی - به خصوص در منطقه غوطه شرقیه در حومه دمشق که باعث کشته شدن بیش از ۶۰۰ تن از مهاجمان و زخمی و اسارت صدها نفر از آنها شده به نظر می‌رسد ریاض را به این نتیجه رسانده باشد که در مسئله سوریه اکنون تنها مانده است و حتی فشار بر اردن برای همکاری در ارسال تجهیزات نظامی و نیروهای رزمی به داخل سوریه نیز راه به جایی نمی‌برد.

سفر بندربن سلطان رئیس سازمان اطلاعات عربستان به مسکو و دیدار چندساعته وی با ولادیمیر پوتین رئیس‌جمهوری این کشور که بر مسئله سوریه متمرکز شده، نشان‌دهنده ناامیدی ریاض از رسیدن به یک راهکار نهایی نظامی در سایه پیشروی‌های گسترده ارتش سوریه در مناطق مختلف این کشور است. هرچند جزئیات چندان از این سفر منتشر نشده، اما با توجه به دیدار ماه اوت گذشته بندر از مسکو، به نظر می‌رسد وی تلاش دارد برای رسیدن به یک نتیجه قابل قبول در سوریه، پیش از برگزاری نشست ژنو ۲، با روسیه به رایزنی بپردازد. از نگاه دیگر، عربستان می‌کوشد از شکست کامل خود در سوریه جلوگیری کند و با گرفتن و دادن امتیازاتی چند، حاضر به مشارکت در نشست ژنو ۲ شود.

بخش دوم - بررسی تحولات میدانی در سوریه

هرچند تعیین زمان برگزاری نشست ژنو ۲ مدت‌ها پس از موفقیت‌های گسترده ارتش سوریه در مقابل گروه‌های مسلح در مناطق مختلف این کشور صورت گرفت، آشنا شدن با سیر نبردها و استراتژی‌های نظامی ارتش در مقابله با گروه‌های تروریستی می‌تواند افق‌های روشن‌تری از آینده سیاسی این کشور را در اختیار بگذارد.

۱. نبردهای ارتش سوریه در اطراف دمشق

دمشق و شهرک‌های اطراف آن یکی از مهمترین مراکز حضور گروه‌های مسلح شورشی و تروریستی وابسته به ارتش آزاد و جریان القاعده به شمار می‌رود.

شورشیان از تابستان سال ۲۰۱۲ تا زمان حمله شیمیایی به منطقه غوطه، چهار بار تلاش کردند وارد شهر دمشق شده و با غلبه نظامی، به حاکمیت سوریه پایان دهند اما با مقاومت ارتش و نیروهای مردمی سوریه، همه این حمله‌ها به شکست منجر شدند و ارتش از ۶ ماه قبل با درپیش گرفتن یک راهبرد نظامی مشخص، تلاش کرد تا مناطق تحت تصرف گروه‌های مسلح را از دست آنها خارج کند.

ارتش سوریه با چهار هدف عمده وارد عملیات نظامی پاکسازی دمشق و حومه آن شد:

۱. امن کردن شهر دمشق از خطر حملات خمپاره‌ای و انتحاری گروه‌های

تروریستی و بستن راه نفوذ آنها به پایتخت.

۲. امن کردن بزرگراه دمشق به فرودگاه بین‌المللی که با این اقدام عملاً رفت و

آمدهای سیاسی و مردمی به این فرودگاه منتقل خواهد شد.

۳. برطرف کردن خطر حمله تکفیری‌ها به حرم حضرت زینب (س) برای ممانعت

از وقوع جنگ فرقه‌ای و مذهبی.

۴. قطع مسیرهای کمک‌رسانی به گروه‌های مسلح با محاصره آنها در مناطق

کوچک و موزاییکی کردن میدان نبرد.

در راهبرد تعریف شده حامیان خارجی گروه‌های مسلح سوریه، تهدید پایتخت و

تصرف آن تنها راه پایان دادن به حکومت بشار اسد محسوب می‌شد و براساس این

راهبرد آنها بارها به دمشق حمله کردند و هر بار با پذیرفتن شکست سنگین که

هلاکت هزاران نفر از آنها را در پی داشت، ناچار به عقب‌نشینی شدند. هر چند ورود

به شهر دمشق به دلیل تدابیر امنیتی ممکن نشد اما گروه‌های مسلح که تعداد آنها در

اطراف دمشق به بیش از ۴۵ گروه می‌رسید، موفق شدند برخی از شهرک‌های اطراف آن را در چهار طرف پایتخت تصرف و در آنجا اقدام به ساخت پایگاه و تهدید مستقیم دمشق کنند.

بر این اساس ارتش سوریه پس از سرکوب چهار حمله شورشیان مسلح و پاکسازی منطقه القصیر در مرز لبنان، طرح جامع خود را برای حمله به مقرهای گروه‌های مسلح تروریستی اعلام کرد. در این حملات علاوه بر ارتش، نیروهای دفاع ملی هم حضوری مؤثر داشتند و آن‌گونه که مشخص است رزمندگان مقاومت اسلامی لبنان نیز که تجربه گرانبهایی در زمینه جنگ شهری داشتند، این نیروها را به لحاظ طراحی عملیاتی و اجرا یاری کردند.

در راهبرد ارتش سوریه باید در همه مناطقی که گروه‌های مسلح حضور دارند، به صورت هماهنگ وارد عمل شد. بر اساس این راهبرد، گروه‌های مسلح با درگیر شدن در بیش از چند جبهه از کمک‌رسانی به هم ناتوان می‌شدند و در حالی که ارتش از برتری در آتش، نیروی زرهی و کنترل آسمان برخوردار بود، گروه‌های تروریستی اقدام به حفر تونل، سنگربندی منازل شهروندان و حملات خمپاره‌ای به دمشق و مناطق تحت کنترل دولت می‌کردند. ارتش برای مقابله با تاکتیک جنگ شهری گروه‌های مسلح نیز تدابیر خاصی اندیشید.

عملیات همزمان ارتش سوریه در این محورها در اطراف دمشق متمرکز شدند:

۱. **غوطه شرقی**؛ این منطقه که از شهرک جرمانا در شرق دمشق شروع می‌شود و تا بادیه‌الشمام ادامه می‌یابد، برخی از مناطق مهم تمرکز شورشیان را در خود جای

داده است. غوطه شرقی در راهبرد تعریف شده ارتش سوریه باید به صورت کامل محاصره و در نهایت عملیات پاکسازی آن آغاز می‌شد. از چهار هدف برشمرده در بالا، سه هدف کامل آن در منطقه غوطه قرار داشتند. ارتش سوریه در این عملیات شهرک‌های الذیابیه، اردوگاه حسینیه، شبعا و حتی‌ه الترکمان را طی دوماه گذشته پاکسازی کرد و از شمال منطقه غوطه با بستن راه‌های ورودی از گذرگاه شهرک صنعتی عدرا، چند عملیات گازانبری موفق را به اجرا در آورد. در این عملیات علاوه بر تأمین کامل امنیت جاده فرودگاه، منطقه سیده زینب (ع) و برخی پایگاه‌های مهم ارتش سوریه تأمین شدند و تا میزان زیادی از فشار بر مناطق شرقی دمشق کاسته شد.

۲. غوطه غربی؛ این منطقه بیشتر شامل شهرک داریا و معضمیه‌الشام می‌شود. عملیات در داریا از بهمن‌ماه سال گذشته شروع شد و ارتش سوریه آن را تا حدود ۹۵ درصد پاکسازی کرد، اما از آنجا که داریا به فرودگاه نظامی المزه و شهرک معضمیه‌الشام و در نهایت بزرگراه دمشق - درعا متصل است، برای گروه‌های تروریستی اهمیت فراوان داشت که با محاصره آنها در منطقه جنوبی آن، عملاً در این شهر پاکسازی صورت گرفت. عناصر فراری در معضمیه‌الشام از داریا به آنجا رفته‌اند و یکی از مراکز مهم تمرکز گروه‌های تروریستی به شمار می‌رود که در سمت دیگر فرودگاه نظامی المزه و پایگاه‌های لشکر چهارم گارد ریاست‌جمهوری قرار گرفته است. این منطقه نیز در محاصره کامل قرار دارد و حدود ۴۰ درصد از آن را ارتش سوریه پاکسازی کرده است.

۳. جنوب دمشق؛ این منطقه میان منطقه سیده زینب(ع) و داریا قرار دارد و حلقه

وصل غوطه شرقی با غوطه غربی، مرکز دمشق و مناطقی مانند القدم، یرموک، حجرالاسود و حجیره با جنوب کشور است. منطقه مرکزی این حوزه بنام السبینه الكبرى و السبینه الصغری و شهرک غزال، یکی از مراکز بزرگ تمرکز گروه‌های تروریستی است که در هفته دوم آبان‌ماه با حمله گسترده ارتش سوریه پاکسازی شد. با تصرف این منطقه و با توجه به پیشروی‌های ارتش سوریه در غوطه شرقی، عملاً دمشق از محاصره نجات یافت و این‌بار گروه‌های تروریستی مسلح بودند که در محاصره قرار گرفتند. افراد فراری از این منطقه به محله حجرالاسود و القدم رفتند که این دو منطقه نیز به صورت کامل بسته است.

۴. **منطقه شمالی دمشق:** این منطقه که به صورت یک نیم‌دایره از مرکز دمشق تا شمال شرق این شهر کشیده شده است، شامل این شهرها و محلات مهم می‌شود؛ جویر، البرزه، القابون، زملکا، حرستا، دوما، معربا و عربین که بارها و بارها برای حمله به دمشق از طرف گروه‌های مسلح مورد استفاده قرار گرفتند. ارتش سوریه سه منطقه جویر که به صورت یک مثلث تا قلب دمشق و میدان العباسیین کشیده شده بود، منطقه صنعتی القابون و البرزه را برای امن کردن دمشق و دور کردن خطر از پایتخت تا ۸۰ درصد پاکسازی کرده است. همه این مناطق در محاصره ارتش سوریه قرار گرفته‌اند و روند پاکسازی آنها با سرعت ادامه دارد.

۵. **کوهستان القلمون:** این منطقه کوهستانی که میان دو شهر دمشق - حمص و در کنار بزرگراه راهبردی آن قرار دارد، از سمت غرب به منطقه عرسال لبنان متصل است و از سمت شرق به منطقه بادیه‌الشام. قلمون به واسطه ویژگی‌های جغرافیایی

خود حائز اهمیت فراوانی است. چند شهر مهم در این منطقه قرار دارند که نیروهای شورشی حاضر در آن بیشتر شامل تروریست‌های فراری مناطق القصیر، حمص و حومه دمشق می‌شوند که به تعداد فراوان در این منطقه حضور دارند. ارتش سوریه در راستای پاکسازی حومه دمشق و قطع ارتباط تروریست‌ها با لبنان، تصرف این منطقه را در دستور کار خود قرار داد. بنابراین، ارتش سوریه از هفته دوم ماه نوامبر و پس از قطع کامل ارتباط این گروه‌ها با بادیه‌الشام با تصرف شهرک‌های مهین و صدد، ابتدا شهر قاره و سپس شهرهای مهم دیرعطیه و النبک در کنار بزرگراه دمشق - حمص را پاکسازی کرد و به این ترتیب گروه‌های تروریستی را در آستانه نشست ژنو ۲ در وضعیت دشوار عدم تهدید دمشق قرار داده است.

به نظر می‌رسد با پاکسازی منطقه کوهستان قلمون - که حدود یکصد کیلومتر مربع وسعت دارد - توسط ارتش سوریه، امنیت دمشق و مناطق اطراف آن تا شهر حمص و استان‌های ساحلی طرطوس و لاذقیه به صورت کامل تأمین شده و خطر گروه‌های تروریستی از لبنان برداشته شود.

پس از ضربات مهلک ارتش سوریه به گروه‌های مسلح در منطقه غوطه شرقی و در مناطقی مانند دوما، حرستا و دیرالعصافیر، گروه‌های مسلح در اقدامی بی‌سابقه که نشان از ناامیدی آنها دارد، پس از تشکیل جریان موسوم «جبهه اسلامی» متشکل از ده‌ها گروه مسلح شبه‌نظامی، حمله‌ای را از منطقه غوطه شرقی برای شکستن محاصره آن شروع کردند که با مقاومت شدید ارتش، نیروهای دفاع ملی و همچنین دیگر متحدان دولت سوریه با شکست مواجه شد و عملاً راه به جایی نبرد. براساس

اسناد و مدارک موجود این حمله آخرین قدرت‌نمایی گروه‌های مسلح در حومه دمشق برای نجات از محاصره‌ای به شمار می‌رود که بیش از هشت ماه توسط ارتش بر آنها اعمال شده است.

افراد مسلح هم از داخل غوطه و هم از سمت مرزهای اردن خود را به اطراف فرودگاه بین‌المللی دمشق، شهرالعقیبه و حران‌العوامیر رساندند، گفته می‌شود فرماندهی و هدایت این عملیات را عربستان سعودی با کمک اطلاعاتی آمریکا و اسرائیل و همراهی اردن برعهده داشت و صدها نیروی آموزش‌دیده در اردن در آن مشارکت مستقیم داشتند که با شکست آن، عملاً دوره پایان حضور گروه‌های مسلح در اطراف دمشق فرا رسید.

۲. تداوم عملیات ارتش سوریه در استان حمص

استان حمص یکی از مراکز مهم حضور شورشیان در سوریه به شمار می‌رود. این استان با سه کشور لبنان، عراق و اردن هم‌مرز است، شهر مهم و راهبردی القصیر که در ماه آوریل جاری توسط ارتش پاکسازی شد در این استان قرار دارد و تا پیش از عملیات‌های ارتش حدود ۳۰ درصد شهر حمص در منطقه قدیمی در دست گروه‌های مسلح قرار داشت.

ارتش سوریه پس از پاکسازی القصیر، ورود نیروی انسانی و تسلیحات به مرکز استان را تحت کنترل خود در آورد و در نهایت اقدام به پاکسازی محلات مختلف این شهر مانند باب هود، جوره الشیاح و الخالدیه کرد. پاکسازی این مناطق باعث شد تا ارتش سوریه به بیش از ۸۵ درصد شهر حمص مسلط شده و گروه‌های

مسلح را بین مرگ یا تسلیم، مختار کند.

استان حمص به دلیل گستردگی جغرافیایی و تنوع جمعیتی و مذهبی، بسیار مهم ارزیابی می‌شود و شورشیان از آن به عنوان «پایتخت انقلاب» خود یاد می‌کنند. برخی از پایگاه‌های مهم ارتش سوریه در این استان قرار دارند، جاده‌های بین‌المللی سوریه از جنوب به شمال و دمشق به ساحل از این منطقه می‌گذرد، وجود شهرها و روستاهای متعدد که مسیحیان، شیعیان و علویان در آن سکونت دارند و در نهایت تمرکز تروریست‌های فراری از درگیری‌های اطراف دمشق، القصیر و شهر حمص در کوهستان قلمون و حملات ایذایی آنها علیه شهرک‌های مسیحی‌نشین، از مهمترین چالش‌ها در این استان به شمار می‌رود.

گروه‌های مسلح در این استان دو شهرک مسیحی‌نشین و تاریخی معلولا و صدد را هدف حملات خود قرار دادند و با حمله به شهرک مهین که دومین مرکز ذخیره‌سازی مهمات ارتش سوریه به شمار می‌رود، عملاً استان حمص را به یکی از مراکز مهم درگیری در این کشور تبدیل کردند.

ارتش سوریه در راستای پاکسازی این استان، علاوه بر کنترل شهر حمص، شهرهای معلولا و صدد را پاکسازی کرد و در اطراف زاغه‌های مهمات مهین با گروه‌های مسلح درگیر شد. حمص همچنین بر سر راه استان دمشق با استان‌های حلب، رقه، طرطوس، حماه و ادلب قرار دارد و دولت برای دسترسی به مناطق درگیری ناچار است کنترل کامل این استان را به دست بگیرد تا از این رهگذر بتواند مدیریت کشور را در دست داشته باشد.

۳. ورود قدرتمند ارتش سوریه به استان حلب و حومه آن

تا پیش از حمله اخیر ارتش سوریه در حلب علیه گروه‌های مسلح، تقریباً ۷۵ درصد این استان و شهر حلب دست گروه‌های تروریستی قرار داشت. محاصره شهر حلب توسط گروه‌های مسلح و قطع شدن مواصلاتی میان این شهر با داخل سوریه ارتش این کشور را بر آن داشت تا با اعزام ستونی بزرگ و قدرتمند نه تنها گروه‌های مسلح تروریستی را از این منطقه اخراج کند، بلکه با تأمین امنیت پایدار مناطق پاکسازی شده، راه را برای رساندن کمک به شهر حلب فراهم کند.

مهمترین اهداف ارتش و دولت سوریه در استان حلب را می‌توان به این شرح

خلاصه کرد:

۱. شکستن محاصره این شهر در جنوب و شرق،
 ۲. تأمین امنیت فرودگاه بین‌المللی حلب،
 ۳. رسیدن به مرز ترکیه و جدا کردن بخش‌های غربی و شرقی سوریه برای قطع ارتباط گروه‌های مسلح در شمال،
 ۴. فشار بر گروه‌های مسلح برای خروج از شهر و پاکسازی درونی این شهر،
 ۵. به دست گرفتن ابتکار عمل نظامی و قرار دادن گروه‌های مسلح در موضع تدافعی با نزدیک شدن به زمان مذاکرات ژنو ۲،
- با توجه به این موارد؛ ارتش سوریه از ماه سپتامبر گذشته عملیات گسترده خود را با حرکت ستون نظامی قدرتمندی از شهر حماه آغاز و با رسیدن به مرکز کشور در جاده خناصر - حلب حرکت تعرضی خود را ادامه داد. ارتش سوریه علاوه بر

پاکسازی این مناطق با کمک نیروهای دفاع ملی، اقدام به استقرار یگان‌های حفاظت در آنجا کرد تا شورشیان بار دیگر به آن مناطق حمله نکنند. نظامیان سوری پس از تصرف شهر مهم خناصر، در دو مسیر حرکت خود را ادامه دادند، یک گروه به سمت شهر السفیره سرازیر شدند و پس از تصرف آن، شهرهای تل عرن و تل حاصل را مورد هجوم قرار دادند. این ستون در ادامه به دو قسمت تقسیم می‌شود، بخش اول به سمت فرودگاه نظامی کویرس در ۳۰ کیلومتری شرق حلب که در محاصره گروه‌های تروریستی است حرکت خواهند کرد و بخش دوم، خود را به اردوگاه فلسطینی و شهر النیرب و فرودگاه بین‌المللی حلب خواهند رساند و این فرودگاه را از محاصره نجات می‌دهند. آنچه از حرکت این ستون بر می‌آید، آن است که پس از ورود به این دو فرودگاه - فرودگاه حلب و کویرس - نیروهای عمل‌کننده عملیات گازانبری‌شان را به سمت شهر باب در ۲۰ کیلومتری مرزهای ترکیه ادامه خواهند داد و با تصرف این شهر بزرگ که بیشتر جمعیت آن طرفدار نظام بوده و در تصرف گروهک تروریستی دولت اسلامی عراق و شام است، عملاً سوریه را به قسمت شرقی - غربی تقسیم کرده و در خطی به امتداد شهر الباب در شمال تا فرودگاه بین‌المللی دمشق در جنوب کنترل خواهند کرد.

اما ستون دوم که از خناصر به سمت حلب حرکت کرده، وظیفه تأمین ارسال مواد غذایی، دارویی، سوخت و دیگر کمک‌های مردمی به ساکنان این شهر را برعهده خواهد داشت. این ستون پس از پاکسازی مقر چند گردان پدافند هوایی سوریه که در این مسیر قرار دارند، با تصرف شهرهای الوضیحی و تأمین امنیت مرکز تسلیحاتی خان طومان، خود را به کارخانه سیمان، جاده فرودگاه حلب و در نهایت محله شیخ

سعید حلب خواهد رساند و با توجه به حرکت راستگرد ستون شماره یک به سمت فرودگاه حلب، همه شورشیانی که از خناصر، السفیره، تل عرن، تل حاصل و تل شغیب فرار کرده‌اند، محاصره می‌شوند بجز اینکه پیش از رسیدن ستون نظامی سوریه به مراکز تعریف شده، خود را از محاصره نجات دهند.

ارتش سوریه در ادامه عملیات خود برای تأمین امنیت فرودگاه حلب، اقدام به عملیات ناگهانی و دقیقی می‌کند که بر اثر آن علاوه بر مقر تیپ ۸۰ که وظیفه محافظت از فرودگاه را بر عهده دارد، شهرک‌های صنعتی اطراف فرودگاه را تصرف و به سمت منطقه صنعتی شیخ نجار در شمال شرق حلب حرکت خواهد کرد. نظامیان سوری پس از تصرف شیخ نجار به سمت زندان مرکزی حلب حرکت می‌کنند که هشت ماه است در محاصره گروه‌های مسلح تروریستی قرار دارند.

یکی از مهمترین اقدامات ارتش سوریه، هدف قرار دادن سران و فرماندهان گروهک تیپ توحید وابسته به جریان اخوان المسلمین است که طی آن علاوه بر عبدالقادر صالح فرمانده نظامی این گروه، برخی دیگر از سران ارشد آن در ساختمانی در محیط دانشکده پیاده نظام حلب در شمال این شهر به هلاکت رسیدند. کشته شدن عبدالقادر صالح، ضربه‌ای سنگین برای گروه‌های مسلح در شمال سوریه به شمار می‌رود و عملاً ورود ارتش سوریه به این منطقه، به معنی نابودی حضور نظامی و امنیتی ترکیه به شمار می‌رود، زیرا صالح، نقش محوری در میان گروه‌های مسلح در این منطقه داشت و حتی با جبهه النصره و داعش نیز روابط نزدیک و دوستانه‌ای برقرار کرده بود.

۴. درگیری در دیگر استان‌های سوریه

نبردهای سنگین ارتش سوریه در استان‌های دیگر هم ادامه دارد. ارتش سوریه که با کمک نیروهای دفاع ملی و پس از دو سال نبرد با گروه‌های مسلح تجربه‌های بسیاری آموخته است، با تأمین امنیت استان‌های طرطوس و لاذقیه، تلاش می‌کند استان سویداء را از دایره درگیری‌ها دور کرده و استان حسکه را هم به کمک نیروهای کرد، با نیروهای نظامی بومی کنترل کند.

در استان ادلب، هر چند در تصرف دولت قرار دارد اما کنترل گروه‌های مسلح بر شهرهای سراقب و معره‌النعمان، امنیت جاده بین‌المللی را به خطر انداخته است. گروه‌های مسلح در این منطقه از قدرت کافی - با توجه به نزدیکی به مرزهای ترکیه - برخوردارند و به دلیل جغرافیای منطقه، توانایی ادامه نبردها را دارند، به نظر می‌رسد ارتش سوریه می‌کوشد پس از ورود به حلب، از سه جهت مناطق تحت تصرف شورشیان در این منطقه را پاکسازی کند. ارتش سوریه با چند رشته عملیات نظامی در کوهستان‌های جبل‌الاربعین و جبل‌الزایه این مناطق را پس از پاکسازی شهر اریحا از گروه‌های تروریستی، به کنترل خود درآورد. نکته مهم در عملیات ارتش سوریه در این منطقه، تلاش برای رسیدن به مرزهای ترکیه و جدا کردن گروه‌های مسلح در استان ادلب و لاذقیه است که در این مسئله نیز توفیق یافت.

در استان‌های دیرالزور و رقه نیز درگیری‌ها به شدت ادامه دارد. نیروهای حمایت مردمی وابسته به کُردهای سوریه در این مناطق ضربات سنگینی را به گروه‌های مسلح وابسته به جبهه النصره و داعش وارد کرده و مناطق گسترده‌ای را

از آنها پس گرفته‌اند و در این زمینه ارتش سوریه نیز کمک‌های فراوانی به کردها کرده است. دو گروه مسلح وابسته به القاعده نیز اقدام به پاکسازی گسترده آخرین بازمانده‌های ارتش آزاد در استان رقه و دیرالزور کرده و عملاً خود به فعال عرصه نبرد در این شهرها تبدیل شده‌اند.

در استان جنوبی درعا نیز به نظر می‌رسد ارتش سوریه تلاش دارد با حفظ پایگاه‌های خود به سیاست تداوم وضعیت کنونی تا زمان پایان درگیری‌ها در اطراف دمشق ادامه دهد و سپس به این منطقه هجوم ببرد. از آنجا که درعا در مرز اردن و فلسطین اشغالی قرار دارد، گروه‌های مسلح تلاش بسیاری می‌کنند تا در بلندی‌های جولان، پایگاه‌های ارتش سوریه را تصرف کنند و از کمک‌های فنی، پزشکی و اطلاعاتی رژیم صهیونیستی بهره‌مند شوند. ارتش سوریه در این منطقه با تقویت حضور خود، مانع ایجاد یک خط مواصلاتی میان استان درعا با غرب دمشق و در نهایت لبنان شده است.

نتیجه‌گیری

آنچه از تحولات نظامی ماه‌های اخیر سوریه بر می‌آید آن است که ارتش این کشور همزمان با پیشرفت سیاسی در مسئله شیمیایی و پیش از برگزاری نشست ژنو ۲، سیاست به دست گرفتن ابتکار عمل میدانی را در دستور کار قرار داده است. بر اساس این سیاست، گروه‌های متعدد تروریستی و شورشی در مناطق مختلف به خصوص مناطق راهبردی مانند دمشق، حمص و حلب مورد حمله قرار گرفته و با

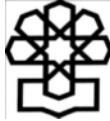
خارج کردن مناطق مختلف از دست آنها، راه را برای گرفتن امتیاز بیشتر و حضور با دستان پُر در نشست ژنو ۲ فراهم می‌کنند.

از سوی دیگر با توجه به شرایط سیاسی در منطقه و توافق ایران و گروه ۵+۱ برای رسیدن به تفاهم در مورد برنامه هسته‌ای ایران، به نظر می‌رسد تحولات سیاسی سوریه وارد جریان تازه‌ای شده باشد. بدون شک اعلام تاریخ نشست ژنو ۲ وابستگی همه جانبه‌ای به توافق ایران و قدرت‌های بین‌المللی دیگر دارد و نشان می‌دهد کشورهای منطقه‌ای حامی گروه‌های نظامی در سوریه نیز این واقعیت را پذیرفته‌اند که زمان نشست بر سر میز مذاکره فرا رسیده است و از لوله تفنگ تفاهم به دست نمی‌آید. سفر بندربن سلطان به روسیه و دیدار وی با ولادیمیر پوتین نشان‌دهنده همین مسئله است.

بدون شک موقعیت کنونی که ارتش سوریه در آن قرار دارد به هیچ عنوان با ۶ ماه پیش قابل مقایسه نیست و این گروه‌های مسلح شورشی به صورت روزانه از مراکز تحت کنترل خود فرار و این مناطق را به ارتش سوریه واگذار می‌کنند و تعداد بیشتری از آوارگان راهی خانه‌های خود می‌شوند. تعیین زمان برگزاری نشست ژنو ۲ یک دوره زمانی از درگیری‌های خونین نظامی را رقم خواهد زد و هر دو طرف درگیری تلاش خواهند کرد پیش از زمان برگزاری این نشست، موفقیت‌های نظامی بیشتری به دست آورند که در این میان با توجه به شکست‌های چند ماه اخیر گروه‌های مسلح، این تلاش از طرف آنها بیشتر خواهد بود. لذا بر جمهوری اسلامی ایران است که با توجه به دست برتر ارتش سوریه در نبردهای زمینی و همچنین

موقعیت مناسب منطقه‌ای کشور، تلاش کند تا حداکثر بهره‌برداری را به عمل آورد.
حضور ایران در نشست ژنو ۲ نیز باید با توجه به سیاست تعریف شده باشد و علاوه بر تأمین منافع ملی جمهوری اسلامی ایران، به حفظ و بقای نظام سوریه با تأکید بر گفتگوی سوری - سوری، منجر شود.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۳۳۷۳

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی آخرین تحولات سیاسی و نظامی سوریه و مشخص شدن
زمان برگزاری نشست ژنو ۲

نام دفتر: مطالعات سیاسی (گروه سیاست خارجی)

تهیه و تدوین: کریم جعفری

ناظر علمی: مهدی امیری

متقاضی: معاونت پژوهش‌های سیاسی - حقوقی

ویراستار ادبی: قاسم میرخانی

واژه‌های کلیدی:

۱. سوریه

۲. ایران

۳. جنگ در سوریه

۴. ژنو ۲

۵. عربستان

تاریخ انتشار: ۱۳۹۲/۹/۲۴